

ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันผ่านพื้นที่การแต่งงานข้ามชาติพันธุ์

The everyday life practice via cross-ethnic marriage

วันเพ็ญ สุภาจันทร์
Wanpen Supharchan
เก็ดถวา บุญปรากฏ^๒
Kettawa Boonprakarn
เอมอร เจียรมาศ^๓
Aim-on Jiaramat

Abstract

This research aimed to study the everyday life practice of Thai Buddhists and Malay Muslims in the marriage circle. The research used the qualitative method employing interviews and observations on the key informants who were two married couples living in Hat Yai, Songkhla Province, the first one a Chinese and a Malay Muslim and the second a Thai Buddhist and a Malay Muslim. The field data were categorized, interpreted, decoded, synthesized and triangulated.

The research results revealed that concerning the ethnic identity before marriage, the Malay Muslims' identity was tied to the religious principles and everyday life practices were based on religious beliefs, culture. The Chinese and The Thai Buddhists have ethnic consciousness. In terms of marriage rituals, it was found than some couples went through the Islamic marriage rituals only and felt that it was complete. One couple arranged for mixed marriage rituals consisting of southern customs of Kin Neo (sticky rice eating), Islamic marriage and grand wedding reception. As for everyday life practice of the couple after the cross-ethnic marriage, the Thai Buddhists crossed the ethnic border by taking up Islam as their religion, changing the way they dress, everyday live practices,

¹นักวิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Researcher, Chiang Mai University

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

Assistant Professor, Ph.D., Department of Education Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

Assistant Professor, Department of Education Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus

beliefs and faiths like not paying respect to images, and eating the food cooked by Muslims. The preservation of ethnic boundary, however, could be seen in that the Thai Buddhists and the Chinese still kept their gratitude, beliefs and faiths like their ancestors did according to their ethnic conscience. The guarding of the boundary was sometimes reduced as could be seen in the loosening of Islamic practices like not praying five times a day, joining the Thai Buddhist funeral to help out with the work without participating in the rituals, and the Chinese's discarding of the beliefs about Chinese Gods.

Keywords: cross-ethnic marriage, everyday life practice, malay muslims, ethnicity, ethnic identity, marriage

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของกลุ่มไทยพุทธกับมลายูมุสลิมผ่านพื้นที่การแต่งงาน ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และการสังเกตปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นคู่แต่งงานข้ามชาติพันธุ์ คือ ชาวจีนกับมลายูมุสลิม ชาวไทยพุทธกับมลายูมุสลิมในพื้นที่หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยนำข้อมูลภาคสนามมาจำแนกหมวดหมู่ ตีความ ถอดรหัส สังเคราะห์ข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า ก่อนแต่งงานมลายูมุสลิมมีอัตลักษณ์ที่ผูกโยงอยู่กับหลักศาสนาและปฏิบัติการในชีวิตประจำวันอยู่บนพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมดั้งเดิม อัตลักษณ์ของชาวจีนและชาวไทยพุทธ มีความล้าสมัยทางชาติพันธุ์เกี่ยวกับความเชื่อตามบรรพบุรุษ ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันผ่านพิธีกรรมการแต่งงาน บางคู่ทำพิธีนิกะห์อย่างเดียวก็นับเป็นการแต่งงานที่สมบูรณ์แล้ว บางคู่มีพิธีกรรมการแต่งงานแบบผสมผสานคือกินเหนียวภาคใต้ การนิกะห์ และการเลี้ยงฉลองแบบใหญ่โต หลังการแต่งงาน มีการข้ามพรมแดนทางชาติพันธุ์ของชาวไทยพุทธคือปรับเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอิสลาม เปลี่ยนแปลงการแต่งกาย วิถีปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน ความเชื่อ ความศรัทธาบางอย่างเช่น การไม่ไหว้รูปเคารพ การเลือกรับประทานอาหารที่มุสลิมด้วยกันปรุง และลดการรักษาพรมแดนทางชาติพันธุ์ลง ทั้งนี้เนื่องจากชาวไทยพุทธกับชาวจีนยังคงมีความกตัญญู ความเชื่อ ความศรัทธาตามบรรพบุรุษและมีความล้าสมัยทางชาติพันธุ์ของตนเอง การเข้าร่วมงานศพของชาวไทยพุทธที่ไม่ได้เข้าร่วมในพิธีการ แต่เป็นการช่วยเหลืองาน การละความเชื่อของชาวจีนที่เชื่อในเทพเจ้า

คำสำคัญ: การแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ ปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน มลายูมุสลิม ชาติพันธุ์ สัมพันธ์ อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ การแต่งงาน

บทนำ

ในทางสังคมศาสตร์ ครอบครัวได้รับการยอมรับว่าเป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคม และการแต่งงานก็เป็นเงื่อนไขสำคัญของการสร้างครอบครัวและการเจริญพันธุ์ การแต่งงานเป็นปรากฏการณ์ที่พบเห็นได้ในทุกสังคมและวัฒนธรรม แต่ละสังคมและวัฒนธรรมมีรูปแบบของครอบครัวและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการแต่งงานแตกต่างกันออกไป แต่มีกฎเกณฑ์ที่เหมือนกันในแทบทุกสังคมคือ กฎเกณฑ์ข้อห้ามเรื่องรักร่วมสายโลหิต (incest Taboo) ซึ่งถือว่าเป็นการผิดกฎหมายและจารีตทางสังคม นั่นคือการไม่อนุญาตให้แต่งงานกับพ่อแม่ พี่น้องและลูกของตัวเอง นอกจากข้อห้ามนี้แล้วแต่ละสังคมและวัฒนธรรมยังมีความหลากหลายในการกำหนดว่า สมาชิกของสังคมจะแต่งงานกับใคร แต่งานอย่างไร มีคู่สมรสได้กี่คน มีความเข้มงวดในการควบคุมพฤติกรรมทางเซ็กส์ (sexual behavior) หรือเพศสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมที่แตกต่างกันออกไปอีก (ยศ สันตสมบัติ, 2548)

นอกจากนั้นผู้วิจัยได้สำรวจงานวิจัยและพบว่าในงานวิจัยของศิริรัตน์ แอสกุล (2551) ได้ศึกษาการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของผู้หญิงชนบทในเขตจังหวัดอุดรธานี พบว่าการแต่งงานของคุณแต่งงานไม่ต้องปรับเปลี่ยนชีวิตคู่มากนัก ทั้งนี้เนื่องจากปฏิบัติการประจำวันของแต่ละคนหลังการแต่งงานยังผูกโยงอยู่กับความเชื่อและวิถีปฏิบัติแบบเดิม เพียงแต่ปรับตัวในการดำเนินชีวิตบางอย่างให้เข้ากับสังคมตะวันตกเท่านั้น แต่งานของผู้วิจัยคุณแต่งงานต้องปรับเปลี่ยนความเชื่อและข้ามพรมแดนไปใช้ชีวิตประจำวันกับอีกฝ่าย และรับความเป็นวิถีอิสลามมาปฏิบัติ ดังนั้นภาคปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคุณแต่งงานจึงต้องมีการต่อรองกับกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่เขาจะต้องเข้าร่วมเป็นสมาชิกด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะต้องทำความเข้าใจอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคุณแต่งงานซึ่งจะต้องปรับเปลี่ยนและต่อรองกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่เขาจะต้องไปสัมพันธ์ด้วย

การที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาพื้นที่ของคุณแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เนื่องจากพื้นที่อำเภอหาดใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจของภาคใต้ ซึ่งมีผู้คนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่เพื่อดำเนินธุรกิจกันเป็นจำนวนมาก บางคนอพยพเพราะมีปัญหากจากสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบกับพื้นที่อำเภอหาดใหญ่เป็นพื้นที่กั้นชนระหว่างพื้นที่วัฒนธรรมพุทธ ซึ่งก็คือพื้นที่ที่ตั้งจังหวัดพัทลุง นครศรีธรรมราช ขึ้นไปกับพื้นที่วัฒนธรรมมุสลิม ซึ่งก็คือพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ผู้คนที่อพยพมาอาศัยอยู่จึงมีความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์ เมื่ออพยพเข้ามาอยู่มีการแต่งงานกันข้ามชาติพันธุ์ พื้นที่อำเภอหาดใหญ่จึงเป็นพื้นที่ที่มีความน่าสนใจในการที่จะศึกษาการแต่งงานข้ามชาติพันธุ์

จากปรากฏการณ์ข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจว่า คู่แต่งงานข้ามชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ มีพฤติการณ์ในชีวิตประจำวันอย่างไร มีการแสดงอัตลักษณ์อย่างไร เพื่อที่จะนำไปสู่ความเข้าใจถึงการแต่งงานต่างชาติพันธุ์ มุมมองต่างวัฒนธรรม ที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ทำให้เกิดการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งสองฝ่าย

วัตถุประสงค์

ศึกษาพฤติการณ์ในชีวิตประจำวันของกลุ่มไทยพุทธ และมุสลิม ผ่านพื้นที่การแต่งงาน

แนวคิดที่ใช้ในการวิจัยและข้อถกเถียงทางทฤษฎี

ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมของคู่แต่งงานที่แตกต่างทางชาติพันธุ์ กล่าวได้ว่าแนวคิดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มีใช่อัตลักษณ์ที่หยุดนิ่งตายตัว แนวคิดดังกล่าวยืนยันได้จากงานศึกษาของ Barth (1969) จากหนังสือเรื่อง Ethnic groups and boundaries. ได้อธิบายไว้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์เป็นเพียงกลุ่มอ้างอิงตามความคิดของปัจเจกบุคคลที่ใช้จัดประเภทตัวเอง หรือกำหนดกลุ่มให้คนอื่น โดยอาศัยสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมบางประการ เพราะในความเป็นจริง อาจเป็นไปได้ที่หลาย ๆ คนถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง และอาจจะบุตัวเองเป็นอีกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งได้ ฉะนั้นสิ่งที่จะมีความสำคัญในการศึกษาตามความเห็นของ Barth จึงไม่ใช่ กลุ่มชาติพันธุ์ แต่เป็นกระบวนการระบุและแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity) ในการปฏิสัมพันธ์ในสถานการณ์ต่างๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ Barth จึงให้ความสำคัญกับ “พรมแดนทางชาติพันธุ์” ซึ่ง “แยกเขาแยกเรา” (exclusion and inclusion) โดยอาศัยลักษณะทางวัฒนธรรมเป็นสัญลักษณ์กำหนดความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ฉะนั้นการที่คนสองคนต่างระบุว่าตนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แสดงว่าในการปฏิสัมพันธ์กันทั้งสองคน “เล่นเกมเดียวกัน” (playing the same game) แต่หากต่างชาติพันธุ์ก็จะตระหนักว่ามีข้อจำกัดในการปฏิสัมพันธ์กัน ต้องระแวดระวังและกลายเป็นพรมแดนในการปฏิสัมพันธ์

การรักษาพรมแดนทางชาติพันธุ์ เป็นสถานการณ์หนึ่งของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน แต่ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์นี้ บางครั้งกลุ่มชาติพันธุ์ต้องลดการรักษาพรมแดนลง และอาจเกิดการข้ามพรมแดนทางชาติพันธุ์ขึ้นได้ และทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์โดยในงานศึกษาของ เก็ดดา บุญปราการ (2551, น. 33) ที่พบว่าผู้หญิงจากภาคเหนือที่เป็นชาวจีนเมื่อแต่งงานข้ามชาติพันธุ์กับมุสลิมจะมีการลดการรักษาพรมแดนของตนลงและปรับเปลี่ยนชาติพันธุ์โดยการเข้าเป็นสมาชิกของอีกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง พรมแดนทางชาติพันธุ์ที่เกิดดา บุญปราการ ได้กล่าวถึงนี้สอดคล้องกับพรมแดนของ แพร์ ศิริศักดิ์ด้าเกิง (2546, น. 15) นั่นคือเป็นพรมแดนทางสังคมไม่ใช่พรมแดนหรือเส้นแบ่งอาณาบริเวณหรือพื้นที่ กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จะรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่ม เมื่อสมาชิกของกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ การปฏิสัมพันธ์นี้นำมา

ซึ่งแนวทางในการกำหนดขอบเขตของความเป็นสมาชิกและวิถีทางในการแสดงออกซึ่งสัญลักษณ์ของกลุ่ม รวมทั้งเป็นเส้นแบ่งคนที่ไม่ใช่คนกลุ่มเดียวกันออกไป การแบ่งแยกว่าใครเป็นคนของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น มีนัยยะในการตระหนักถึงความแตกต่างในเรื่องของค่านิยมและการแสดงออกในสังคม นำไปสู่การจำกัดขอบเขตของการปฏิสัมพันธ์

ในงานศึกษาของแพร์ คิริคคีดีดำเกิง (2546, น. 15) ได้นิยามอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ว่าเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงตัวเราที่ต่างจากคนอื่น คนแต่ละคนมีสัดส่วนองค์ประกอบของอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่บันทึกอยู่ในเอกสารทางราชการ แต่เป็นความภักดีของคนแต่ละคนต่ออะไรบางอย่างที่รวมคนเข้ามาเป็นกลุ่ม เช่น ประเพณีทางศาสนา ชาติ ชาติพันธุ์ เชื้อชาติ องค์กรต่างๆ เช่น องค์กรทางสังคม กลุ่มเล่นกีฬา กลุ่มเพื่อน ส่วนอภิญา เพื่องฟูสกุล (2546) กล่าวว่า อัตลักษณ์เป็นมิติที่ซับซ้อนเกี่ยวกับความเป็นปัจเจกที่เชื่อมต่อและสัมพันธ์กับสังคม สังคมกำหนดบทบาทหน้าที่และระบบคุณค่าที่ติดมากับความเป็นพ่อ ความเป็นเพื่อน ความเป็นสามี-ภรรยา ความเป็นศิษย์-อาจารย์ ในมิตินี้อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของการใช้สัญลักษณ์หลายแบบ อีกด้านหนึ่งอัตลักษณ์ก็เกี่ยวข้องกับมิติภายในความเป็นตัวเราทั้งในด้านอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด เพราะมนุษย์ให้ความหมายหรือเปลี่ยนแปลงความหมายเกี่ยวกับตนเองในกระบวนการที่เขาได้สัมผัสกับโลก จึงมีการแบ่งประเภทอัตลักษณ์ออกเป็นสองระดับคือ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ทางสังคม

ส่วนแนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวันเป็นแนวคิดที่ de Certeau พัฒนามาจาก Outline of a Theory of Practice ของ Bourdieu (1977) โดย de Certeau อธิบายว่าปฏิบัติการในชีวิตประจำวันคือปฏิบัติการที่มีนัยสำคัญ (signifying practice) และแบ่งปฏิบัติการออกเป็น 2 ลักษณะคือ "ยุทธศาสตร์" (strategy) และ "กลยุทธ์" (tactics) "ยุทธศาสตร์" หมายถึงพื้นที่ของฝ่ายที่มีอำนาจ เช่น นักธุรกิจ กองทัพ เมือง ฯลฯ ซึ่งสามารถจัดการกับอีกฝ่ายได้ เช่น ลูกค้าหรือคู่แข่ง ศัตรู ชนบทที่อยู่รอบๆ เมืองในการจัดการนั้นทุกยุทธศาสตร์ถูกทำให้มีเหตุผลเพื่อแยกพื้นที่ของมันเป็นพื้นที่ของอำนาจและความต้องการออกจากสิ่งอื่นๆ ความมีเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์ การเมืองและกองทัพก็ถูกสร้างขึ้นมาจากรูปแบบทางยุทธศาสตร์นี้ ส่วน "กลยุทธ์" หมายถึงสิ่งที่ตรงกันข้ามกับยุทธศาสตร์นั่นคือเป็นพื้นที่ของคนอื่นและเป็นศิลปะของผู้ที่อ่อนแอ เช่น การทำสงครามที่ผู้มีกำลังน้อยกว่าแทรกซึมโดยการกระจายกำลังเข้าไปในพื้นที่ที่ถูกควบคุมโดยฝ่ายที่มีอำนาจเพื่อไม่ให้ถูกสังเกตได้ง่าย

Lefebvre (2004) นักคิดชาวฝรั่งเศส มองเรื่องชีวิตประจำวันว่ามนุษย์ถูกครอบงำจากกลไกบางอย่างที่แทรกซึมเข้าไปแทนที่ความจริงจนไม่รู้สึกตัว การเปลี่ยนแปลงต้องเกิดขึ้นจากภายในแต่มีเงื่อนไขปัจจัยจากภายนอกเข้ามาชี้นำเพื่อที่มนุษย์หลุดพ้นจากภาพลวงตา Lefebvre เขียนงานว่าด้วยปัญหาของ "ชีวิตประจำวัน" สะท้อนความคิดเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ที่เปลี่ยนไปตามสถานการณ์สังคมในแต่ละช่วง แต่ถึงที่สุดแล้วความคิดเรื่อง ความแปลกแยก มนุษย์ที่สมบูรณ์ และสังคมอุดมคติ แต่แนวความคิดของเลอแฟวัวร์ไม่เป็นที่นิยมมากนัก

เพราะแนวคิดของเลอแฟวว์มุ่งตั้งคำถามกับการแยกแยะว่าอะไรคือความจริง อะไรคือสิ่งลวงตา หรือมาตรวัดอย่างเช่น ความแท้ ความไม่แท้และวิธีคิดแบบที่มีเป้าหมายอยู่ที่สังคมอุดมคติ (อ้างใน สุธาริน คุณผล, 2550, น. 119-121)

ในบทความ เรื่องของ “ชีวิตประจำวัน” ของสุธาริน คุณผล (2550, น. 140) ได้ อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาชีวิตประจำวัน ของ de Certeau คุณูปการมีต่อวัฒนธรรม ศึกษาที่เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ (Methodological Orientation) มากกว่าที่จะเป็นสารัตถะ ที่แน่นอนตายตัว (Ontological Entity) ชีวิตประจำวันไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องของความ แปรกแยก ครอบงำ หรือการต่อต้านแข็งขืนเสมอไป แต่ในขณะเดียวกันในการให้ความสำคัญ เรื่องธรรมดา คำที่น่าจะตามมาด้วยเสมอก็คือว่าทำไมเรื่องธรรมดาสามัญในชีวิตประจำวัน ถึงได้รับความสนใจและถูกยกขึ้นมาศึกษา เพราะแท้จริงแล้วชีวิตประจำวันไม่ได้ปลอดจาก การต่อรอง การแข่งขัน และการควบคุมอำนาจ

สันต์ สุวัจนราภินันท์ (2552, น. 112) อ่านงานของ de Certeau จากมุมเรื่อง พื้นที่ และที่ว่าง คือในความเป็นชีวิตประจำวันคือผลลัพธ์ของการเกิดขึ้นของที่ว่าง เป็นผลลัพธ์ของ การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจนั่นเอง

ผู้วิจัยนำแนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวันมาใช้ร่วมกับแนวคิดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ที่ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เพราะเห็นว่าแนวคิดนี้สะท้อนทัศนะ จากเบื้องล่างที่กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งเข้าเป็นสมาชิกหนึ่งโดยการแต่งงานนอกจากจะปรับตัวจาก วัฒนธรรมเดิมสู่วัฒนธรรมใหม่แล้ว ยังต้องปรับเปลี่ยนวิธีการดำรงชีวิตอย่างสิ้นเชิง แต่อย่างไร ก็ตามในการใช้ชีวิตคู่การต่อรองย่อมเกิดขึ้นกับสมาชิกใหม่ที่ไปสัมพันธ์กับสมาชิกเดิมที่กลุ่ม ใหญ่กว่า และทดลองนำแนวคิดดังกล่าวเข้ามาอธิบายคนที่ใช้ชีวิตที่เป็นสมาชิกของกลุ่มหนึ่ง จะต้องมาใช้ชีวิตร่วมกับสมาชิกของอีกกลุ่มหนึ่ง ในฐานะปฏิบัติการประจำวัน เพื่อเผยให้เห็นความซับซ้อนของการแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และการต่อรองของคุณแต่งงานในฐานะ ปฏิบัติการประจำวัน เพื่อให้เข้าใจถึงคู่แต่งงานที่มาจากประสบการณ์ที่แตกต่างทางชาติพันธุ์ ได้ผูกโยงวิถีชีวิตเข้ากับกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน เมื่อคู่แต่งงานจะต้องข้ามไปข้ามมาเพื่อ ปฏิบัติการประจำวัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน หมายถึง กลวิธีในการดำเนินชีวิตประจำวันของคุณแต่งงาน ข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น การปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตจากธรรมเนียมปฏิบัติแบบไทยพุทธ หรือชาวจีนไปสู่อารมณ์นิยมปฏิบัติตามวิถีมุสลิมและการต่อรองที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตประจำวัน

การแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ หมายถึง การแต่งงานข้ามกลุ่มระหว่างชาวไทยพุทธกับ มลายูมุสลิม ชาวจีนกับมลายูมุสลิม

พินิจะห์ หมายถึง การแต่งงานตามวิถีมุสลิม

การกินเหนียว (ภาษาถิ่นใต้) หมายถึงการแต่งงาน ที่ถือว่าในพิธีกรรมจะต้องมีขนมที่ทำด้วยข้าวเหนียวซึ่งหมายถึงอยู่ร่วมกันได้นาน

วิธีการศึกษา

งานวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และให้ความสำคัญกับการเก็บข้อมูลภาคสนาม

1. พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือ พื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการปะทะสังสรรค์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย มีผู้คนที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมอพยพหลั่งไหลเข้ามาตั้งหลักแหล่งเพื่อทำมาหากิน และหนีภัยคุกคามความไม่สงบ นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ศูนย์กลางธุรกิจและศูนย์กลางการศึกษาของภาคใต้ และยังเป็นพื้นที่ที่เชื่อมต่อกับประเทศมาเลเซีย พื้นที่นี้จึงมีคู่แต่งงานที่ปฏิสัมพันธ์ข้ามชาติพันธุ์เป็นจำนวนมาก

2. กลุ่มผู้ถูกศึกษา ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นคู่แต่งงานที่ผู้วิจัยเลือกศึกษา จำนวน 2 คู่ ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ จีน มลายูมุสลิมและไทยพุทธ ส่วนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ พ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อน และลูกจ้างของคู่แต่งงาน จำนวน 4 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และทำงานภาคสนามโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตความสัมพันธ์ของคู่แต่งงานกับคนอื่นๆ ในกิจกรรมแต่ละวัน เช่น การทำงาน การค้าขาย การแต่งกาย การดูแลคนในครอบครัว การปฏิบัติกิจตามศาสนา

4. การตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอ การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าในขณะที่เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการตรวจสอบจากแหล่งข้อมูล ด้านบุคคล สถานที่ และระยะเวลา หลังจากนั้นผู้วิจัยจะนำข้อมูลไปจัดหมวดหมู่ตามประเด็นของการวิจัย และนำมาถอดรหัส ตีความ สร้างข้อสรุป และนำเสนอข้อมูลโดยวิธีการพรรณนา

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ โดยแยกประเด็นนำเสนอคือ ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันก่อนแต่งงาน พิธีกรรมการแต่งงานและหลังแต่งงาน โดยสรุปได้ดังนี้

1. ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันก่อนแต่งงานกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

ในส่วนนี้ผู้วิจัยนำเสนอถึงปฏิบัติการในชีวิตประจำวันก่อนการแต่งงานผ่านการศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคู่แต่งงานที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ โดยศึกษาคู่แต่งงาน 2 คู่ คือ คู่แรกเป็นคู่ของก๊าะนาและบังเซม ซึ่งเป็นคู่แต่งงานระหว่างชาวจีนจากนครปฐมกับมุสลิมจากยะลา ทั้งคู่พบกันขณะที่ยังเรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงในกรุงเทพฯ ส่วนอีกคู่หนึ่งเป็นชีวิตคู่ของก๊าะวานีกับบังพจน์ โดยก๊าะวานีเป็นมลายูมุสลิม ส่วนบังพจน์เป็นไทยพุทธ

จากการที่ผู้วิจัยได้คลุกคลีสังเกต และสัมภาษณ์คู่แต่งงานทั้งสองคู่ ตลอดจนพ่อ แม่ พี่ น้อง เพื่อนๆ ของคู่แต่งงานพบว่าก่อนแต่งงานคู่แต่งงานเป็นคนต่างชาติดั้งเดิม จะดำเนินชีวิตตนตามความเชื่อ ศาสนาและวัฒนธรรมของตนเองโดยพบว่า ก่อนแต่งงานคู่แต่งงานจะมีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์โดยจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้

1.1 กลุ่มชาติพันธุ์มลายูมุสลิม ได้แก่ บังเซมเป็นคนเชื้อสายมลายูนับถือศาสนาอิสลาม มีการปฏิบัติตามหลักอิสลามอย่างเคร่งครัด เช่น การละหมาดครบห้าเวลา วันเสาร์มีเรียนศาสนาที่มีสยิด การปฏิสัมพันธ์กับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ บังเซมชอบที่จะเล่าเรื่องหลักศาสนาอิสลาม ส่วนก๊ะวานีเป็นมุสลิมอำเภอนะจะ จังหวัดสงขลา การแต่งกายของก๊ะวานี แต่งกายปกปิดมิดชิดเสื้อแขนยาว กระโปรงยาว แต่ไม่ได้คลุมฮิญาบ สื่อสารภายในกลุ่มด้วยภาษามลายูถิ่น แต่สื่อสารกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์เป็นภาษาถิ่นได้ มีการบริจาคของให้กับคนที่ยากจนกว่า การละหมาด และการถือศีลอด ก๊ะวานีจะทำเป็นประจำ

1.2 กลุ่มชาติพันธุ์จีน ได้แก่ ก๊ะนาเป็นชาวจีน พ่อแซ่เล่า แม่แซ่ลัม เกิดที่จังหวัดนครปฐม หลังจากนั้นได้ย้ายไปอยู่เชียงใหม่ หน้าที่ของก๊ะนาจะคล้ายคนจีน ผิวขาวมีความเชื่อทั้งพุทธศาสนาและความเชื่อตามประเพณีปฏิบัติของชาวจีน ที่บ้านมีทั้งศาลเจ้าและศาลพระภูมิเจ้าที่ ก่อนแต่งงานก๊ะนาจะปฏิบัติตามวัฒนธรรมจีนตามคำสัมภาษณ์ดังนี้

“...พอถึงตรุษจีน ไหว้เจ้า วันสารท พวกเราลูกๆ ต้องตื่นแต่เช้า ช่วยแม่เตรียมของ ต้มไก่ ทำกับข้าว ไม่รู้แม่ทำทำไม ลูกๆ ไม่ได้เข้าใจหรอก แล้วทำกับข้าวเยอะเยอะ ไหว้เจ้า ไหว้บรรพบุรุษเสร็จ ก็ไม่มีใครกิน เสียตาย...” (ก๊ะนา, สัมภาษณ์ 2 กันยายน 2552)

บังเซมได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ได้รู้จักกับก๊ะนาตอนที่ทั้งคู่ทำงานอยู่เชียงใหม่ บังเซมบอกว่ารู้จักกันในฐานะลูกค้า ไปกินน้ำชาที่ก๊ะนาขาย และเห็นเศร้าๆ ก็เลยคุยเรื่องศาสนาให้ฟัง เพื่อให้รู้จักกับพระเจ้าจะได้ผ่อนคลาย หลังจากนั้นก็ไปกินน้ำชาที่ร้านของก๊ะนาทุกวันจนกระทั่งชอบพอกัน (บังเซม, สัมภาษณ์ วันที่ 21 สิงหาคม 2552)

เพื่อนของก๊ะนาได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าบุคลิกของบังเซมที่พบกันครั้งแรกทำให้ก๊ะนารู้สึกประทับใจ คือบังเซมจะแต่งตัวที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง ชุดยาวสีขาวคลุมข้อเท้าแบบชาวตะวันตกออกกลาง โปกผ้า มีหนวดและเครายาว แต่งตัวเหมือนคนที่เคร่งศาสนา ทำให้เกิดความรู้สึกว่า เป็นผู้ชายที่ไม่เหมือนใคร มีความเป็นตัวของตัวเองเป็นเอกลักษณ์ (รัตนา และโสภี, สัมภาษณ์วันที่ 22 สิงหาคม 2552)

1.3 กลุ่มชาติพันธุ์ไทยพุทธ ได้แก่ บังพจน์เป็นคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ เกิดที่นครศรีธรรมราช ชอบเล่นพระเครื่องโดยเฉพาะการบูชาหลวงปู่ทวด และบูชาตุ๊กตารามเทพ แม้แต่ทุกวันนี้บังพจน์ก็ยังวางหลวงปู่ทวดไว้หน้ารถ เพื่อเป็นสิริมงคล บังพจน์เล่าให้ฟังว่าที่บ้านไปวัดทุกวันพระ มีพิธีกรรมสารทเดือนสิบเหมือนเช่นคนได้ทั่วๆ ไป ไม่ว่าจะเป็นไปเรียนหนังสือหรือทำงานที่ใดก็ต้องกลับบ้านเพื่อร่วมพิธีกรรมทำบุญให้กับบรรพบุรุษ (บังพจน์, สัมภาษณ์ 2 กันยายน 2552)

2. ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันผ่านพิธีกรรมการแต่งงาน

ในอดีต การแต่งงานเกิดขึ้นเฉพาะในกลุ่มหรือชนเผ่า ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ยากต่อการเดินทางติดต่อกันระหว่างกลุ่ม ดังนั้นการแต่งงานจึงเป็นการเลือกคู่ครองภายในกลุ่มหรือชนเผ่า หรือกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ปัจจุบันด้วยความเจริญก้าวหน้าในหลายๆ ด้าน การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เป็นเรื่องที่สะดวกขึ้น ทำให้เกิดการแต่งงานข้ามชาติพันธุ์มากขึ้นด้วย และในขณะเดียวกันด้วยความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้พิธีกรรมการแต่งงานได้ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทสถานะแวดล้อมด้วย ในอดีตการแต่งงานจะให้ความสำคัญกับการจัดพิธีกรรมที่บ้าน โดยญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายร่วมลงแรงกัน แต่ปัจจุบันการแต่งงานมีการจัดการและบริการโดยโรงแรมหรือภัตตาคาร ทำให้สะดวกมากขึ้นกว่าเดิม อย่างไรก็ตามในหลักการของอิสลามยังให้ความสำคัญเรื่องการแต่งงาน ซึ่งถือว่าเป็นกฎข้อบังคับและเป็นหน้าที่ทางศาสนา (สมาคมนักเรียนเกาอาหรับ, 2544) การแต่งงานหรือนี้ก็จะต้องทำตามหลักอิสลามอย่างเคร่งครัดไม่ว่าคู่แต่งงานจะอยู่ภายในกลุ่มชาติพันธุ์หรือระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์

จากการที่ผู้วิจัยลงภาคสนามและได้สัมภาษณ์พิธีกรรมการแต่งงานของก๊ะนากับบังเซมพบว่า ได้จัดพิธีกรรมการแต่งงานแบบเรียบง่ายที่มลายูมุสลิมเรียกว่า การนิกะห์ มีการปฏิบัติตามเงื่อนไขก่อนการแต่งงานคือการที่ทั้งชายหญิงมีความศรัทธาในพระเจ้า ฝ่ายหญิงต้องมีผู้ปกครอง (วลี) ให้คำยินยอม ฝ่ายชายต้องมีมะฮัรหรือของขวัญให้กับฝ่ายหญิง ต้องมีพยานที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นมุสลิมมีคุณธรรม 2 คน และ มีการกล่าวเสนอและกล่าวตอบรับของฝ่ายหญิงและฝ่ายชายที่เรียกว่า ฮิญาบและเกาะบูล ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของพิธีการนิกะห์ ซึ่งก๊ะนากับบังเซมให้เหตุผลว่าเป็นพิธีนิกะห์ถือว่าการแต่งงานที่สมบูรณ์แล้ว ส่วนพิธีกรรมการแต่งงานของก๊ะวานีกับบังพจน์ มีทำพิธีนิกะห์ที่บ้านของโตะอิหม่าม หลังจากนั้นมีการเลี้ยงการแต่งงาน เรียกว่าการกินเหนียว มีการเชิญแขกทั้งสองฝ่ายมากินเลี้ยงแบบโตะจินที่บริเวณลานหน้าบ้าน ตลอดทั้งวัน ส่วนในเวลาเย็นจะมีเล่นดนตรี และเชิญคู่แต่งงานปรากฏตัวหน้าเวทีเชิญแขกคนสำคัญมากล่าวอวยพร

3. ชีวิตคู่หลังแต่งงาน ในฐานะปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน

ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของชีวิตคู่หลังแต่งงาน มีลักษณะการข้ามพรมแดนทางชาติพันธุ์คือ ก๊ะนาเดิมเป็นชาวจีนเมื่อแต่งงานกับบังเซม ซึ่งเป็นมลายูมุสลิม ต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปนับถือศาสนาอิสลาม ไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงการแต่งกาย แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ความศรัทธาไปด้วย ซึ่งพิจารณาได้จากการเข้าร่วมพิธีกรรมตามประเพณี และวัฒนธรรมมลายูมุสลิมอย่างสม่ำเสมอ แม้แต่การกลับไปเยี่ยมบ้านที่เชียงใหม่ ก๊ะนาก็ยังคงเคร่งครัดในหลักอิสลามอยู่ การข้ามพรมแดนทางชาติพันธุ์ไปมาหรือการรักษาพรมแดนทางชาติพันธุ์รวมถึงการลดการรักษาพรมแดนทางชาติพันธุ์ จะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ของชีวิตในแต่ละวัน

ก๊ะนาได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังเกี่ยวกับความเชื่อครั้งก่อน ๆ ของแม่ตนเองว่า เมื่อก่อนแม่จะปฏิบัติตามพิธีกรรมของชาวจีนเช่น การไหว้เจ้า ไหว้บรรพบุรุษ ตรุษจีน สารทจีน ฯลฯ ก๊ะนามีความคิดว่าแม่ของตนเองปฏิบัติแบบนั้นทำไม เพราะก๊ะนาเห็นว่าการที่ทำอาหารจำนวนมาก เช่น ทำขนม ซ้อสิ่งของเพื่อประกอบพิธีกรรม เป็นสิ่งที่สิ้นเปลือง แต่บัดนี้หลังจากที่แม่เสียชีวิต ก๊ะนาจึงได้เข้าใจแล้วว่าแม่ของตนเองทำแบบนั้นเพราะอะไร เพราะเขาได้ระลึกถึงพ่อและแม่ ญาติผู้ใหญ่ของเขาที่แม่ผูกพัน ซึ่งตัวของก๊ะนาเองไม่ได้ผูกพันอยู่กับตายาย ก็เลยไม่เข้าใจความหมายของการกระทำของแม่ มองว่าเป็นเรื่องไร้สาระ เมื่อแม่ของก๊ะนาเสียชีวิตก๊ะนามีความรู้สึกว่าอยากทำแบบนั้นให้กับแม่ของตนเองบ้าง แต่ทำไม่ได้ เพราะผิดหลักศาสนาอิสลามดังคำให้สัมภาษณ์ของก๊ะนา

“...แม่ไหว้เจ้า ไหว้บรรพบุรุษ เราว่าไร้สาระ คนยุคใหม่ไม่เชื่อโลกยุคหน้า แต่เมื่อแม่เสีย เพิ่งเข้าใจความหมาย เพิ่งเข้าใจถึงความผูกพันถึงบรรพบุรุษ แต่เราทำไม่ได้แล้ว เพราะเข้าอิสลาม...เคยมีแฟนมาแล้ว แต่คนนี้เป็นคนแรกที่พูดเรื่องศาสนา ส่วนมากจะคุยเรื่องทั่วไป เรื่องสนุกสนาน เรื่องชีวิตประจำวัน เรื่องอนาคตอย่างนั้นอย่างนี้ เรื่องนรกสวรรค์ไม่ค่อยเชื่อ คนนี้มาพูดนะ ว่านรกสวรรค์มีจริงพระเจ้ามีจริงนะ พอเข้าศาสนาอิสลาม เลยแต่งชุดนี้ เวลาเหลือไม่มากแล้วไม่รู้ว่าจะตายเมื่อไหร่ รีบทำความดีไว้ ...” (ก๊ะนา, สัมภาษณ์ วันที่ 3 กันยายน 2552)

สำหรับกรณีของก๊ะวานี หลังแต่งงานได้สอนบังพจนในเรื่องของหลักอิสลามทั่วไป และให้บังพจนไปเรียนตามมัสยิดทุกวันเสาร์ในส่วนอื่น เช่น อ่านอัลกุรอาน การละหมาดทุกเย็นวันศุกร์ แต่ก็ไม่ได้เคร่งกับบังพจนมากนัก หากบังพจนมีงานหรือมีธุระ ส่วนการดูแลลูกของบังพจนจะดูแลให้ปฏิบัติตามหลักอิสลาม

ก๊ะวานียังคงให้ความสำคัญต่อหลักปฏิบัติทั้งห้าคือ การปฏิญาณตนว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์เท่านั้น การละหมาดครบห้าเวลา การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน การจ่ายซะกาต ส่วนนี้ก๊ะวานีจะให้เป็นประจำ เพราะก๊ะวานีชอบการช่วยเหลือสังคม และในวัยเด็กก๊ะวานีระลึกเสมอว่าเคยลำบากมาก่อนจึงเข้าใจคนที่ลำบากเหมือนกัน การทำบุญจึงถือว่าเป็นการช่วยเหลือสังคม (ก๊ะวานี, สัมภาษณ์ วันที่ 10 กันยายน 2553)

นอกจากนั้นบังพจนยังให้ข้อมูลว่าปฏิบัติเท่าที่ทำได้แรกๆ ก๊ะวานีสอนในเรื่องของหลักศรัทธา หลักปฏิบัติ และยังมีโต๊ะอิหม่ามในหมู่บ้านสอนเกี่ยวกับหลักศาสนาอื่นๆ อีกด้วย ทุกวันศุกร์ก็ไปละหมาดที่มัสยิด และอดอาหารในช่วงเดือนถือศีลอดตามอย่างวิถีอิสลาม

“...ความเชื่อได้หรือไม่ ไม่รู้ แต่ได้สมาธิ ทำเพราะเอาใจเขาด้วย ...ไม่ยากมีปัญญา ทำแล้วช่วยผ่อนคลาย เมื่อก่อนเราเป็นพุทธศาสนิก กี่สวดมนต์บ้างไม่สวดบ้าง ข้อจำกัดของพีคือ เราไม่ลึกซึ้งกับหลักอิสลาม เพราะว่าเรามีภูมิหลังติดอยู่ มันเชื่อมโยงกับอดีตคือพุทธศาสนา...”
(บังพจน์, สัมภาษณ์ วันที่ 8 มกราคม 2553)

นอกจากนั้นเพื่อนๆ ของบังพจน์ ยังได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าเวลาที่ยลปีหลังจากแต่งงาน บังพจน์บอกว่าสิ่งที่ทำให้เกิดแล้วมีความสุขคือการที่ได้ไปปฏิบัติศาสนกิจที่มัสยิด บ่อยครั้งที่ไปแล้วเจอคนมากมาย ก็สนุกได้คุยเรื่องนั้นเรื่องนี้กับคนในชุมชน บางครั้งมีงานในชุมชนทั้งของผู้ที่นับถือพุทธศาสนา และผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม เช่น งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ ก็ทั้งชาวไทยพุทธและมลายูมุสลิมก็มีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่จะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องหรือเข้าไปก้าวก่ายในเรื่องของพิธีกรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ บางครั้งบังพจน์ไปช่วยงานที่วัด เจ้าอาวาสก็จะให้เหรียญหรือพระพุทธรูปมาบ้าง บังพจน์จะเก็บไว้ที่หน้ารถ หรือในกล่องใส่พระ (สมชาย และสันติ, สัมภาษณ์ วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2553)

จากปรากฏการณ์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่การแต่งงานในฐานะปฏิบัติการในชีวิตประจำวันทำให้เกิดการข้ามพรมแดนระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์จีน ไทย เมื่อแต่งงานกับมลายูมุสลิมก็ต้องข้ามพรมแดนชาติพันธุ์ไปถือวิถีปฏิบัติตามมลายูมุสลิม แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีการข้ามพรมแดนแต่ก็มีบางเงื่อนไขหรือบางสถานการณ์ที่มีการขยับเส้นพรมแดนเข้าออกและลดการรักษาพรมแดนลงเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างราบรื่นภายในครอบครัวตามที่ Barth (1969 อ้างถึงใน เก็ดถวา บุญปรการ, 2551) ได้อธิบายถึงพรมแดนทางชาติพันธุ์ที่ทำให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของแต่ละชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างกัน

สรุปผลและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า ก่อนการแต่งงานอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันทั้งอัตลักษณ์จีน ไทยและมลายูมุสลิม ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีความเชื่อวิถีปฏิบัติตามวัฒนธรรมของตนเอง สำหรับอัตลักษณ์มลายูมุสลิมมีวิถีปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามซึ่งสอดคล้องกับงานเขียนของเสาวนีย์ จิตต์หมวด (2535) ที่ได้อธิบายถึงความเป็นมุสลิมที่เชื่อมโยงกับศาสนาอิสลาม อิสลามเป็นวัฒนธรรมหรือวิถีแห่งการดำเนินชีวิตที่ไดวางรูปแบบแห่งพฤติกรรมของมุสลิมไว้ตั้งแต่เกิดจนตาย และในงานวิจัยของเก็ดถวา บุญปรการ (2551) ยังพบว่ามุสลิมจะนิยมตัวเองต่างจากกลุ่มอื่น โดยใช้วัฒนธรรมของชาติพันธุ์และวัฒนธรรมความเชื่อในศาสนาในการนิยามตัวตนถึงแม้ว่าจะมีการข้ามพรมแดนรัฐ-ชาติก็ตาม ส่วนอัตลักษณ์จีนผู้วิจัยพบว่า ชาวจีนจะมีความเชื่อและวิถีปฏิบัติตามวัฒนธรรม และมีพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์จีน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ แพร ศิริศักดิ์คำเกิง (2546) ที่อธิบายถึง

อัตลักษณ์ชาวจีนว่า ชาวจีนจะมีความเชื่อในเรื่องเทพเจ้า มีประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ตามความเชื่อที่ผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับความเชื่อตามสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ ส่วนอัตลักษณ์ของชาวไทยพุทธ อย่างบังพวนพบว่าเป็นไปตามบริบทของคนท้องถิ่นได้ ที่นับถือศาสนาพุทธ พุทธภาษิตได้ มีวัฒนธรรมและความเชื่อตามบรรพบุรุษ

เมื่อศึกษาถึงพิธีกรรมการแต่งงานในฐานะปฏิบัติการประจำวันพบว่า คู่แต่งงานมีพิธีนี้ก็จะทำตามหลักการของศาสนาอิสลาม แต่ในสถานการณ์และบริบทที่เปลี่ยนไปในกระแสความทันสมัยทำให้พิธีกรรมการแต่งงานมีการดัดแปลงเกิดขึ้น นั่นคือ การผสมผสานพิธีกรรมดั้งเดิมที่มุสลิมถือปฏิบัติกับพิธีกรรมตามความนิยมในระดับท้องถิ่น ดังนั้นจึงเห็นว่าคู่แต่งงานมีการจัดพิธีกรรมอื่นเพิ่มเติมจากเดิมคือ หลังจากมีพิธีนี้กันแล้ว มีการกินเลี้ยงแบบโต๊ะจีน มีการนำดนตรีมาร้องรำทำเพลงเพื่อให้งานครึกครื้น หรือการแต่งกายของคู่แต่งงานจะเป็นชุดเจ้าสาวอย่างสมัยนิยมเป็นชุดราตรีสีขาว ส่วนชุดเจ้าบ่าวจะเป็นการสวมสูทผูกไทด์ นุ่งกางเกงขายาวสีตามสูท ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากในภาคปฏิบัติการประจำวันของพิธีกรรมการแต่งงานเจ้าบ่าวเจ้าสาว ซึ่งเป็นคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน และมีมุมมองว่าการแต่งกายหรือการจัดงานแต่งงานตามหลักสากลบ่งบอกถึงความทันสมัย แต่ในส่วนของกลุ่มผู้ใหญ่ที่ยังเคร่งครัดตามประเพณีบางกลุ่มก็จะยังคงให้จัดพิธีกรรมการแต่งงานตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมา แต่อย่างไรก็ตามคู่แต่งงานที่เป็นมุสลิมบางคู่ได้ใช้สถานที่จัดงานเป็นโรงแรม เนื่องจากสะดวกสบายกว่าจัดที่บ้าน หรือบ่งบอกถึงสถานภาพของคู่สมรส ในพิธีกรรมการแต่งงานตามหลักสากลทางโรงแรมจะจัดเตียงไว้ให้คู่บ่าวสาวจุดเทียน เปิดไวน์ แล้วรินใส่แก้วไวน์ซึ่งจัดเรียงไว้ให้ลดหล่น หรือมีเค้กให้คู่บ่าวสาวตัดเค้ก ซึ่งในพิธีกรรมของอิสลามไม่สามารถทำแบบนั้นได้ เนื่องจากขัดกับหลักการของศาสนาอิสลาม ในภาคปฏิบัติการประจำวันจึงเกิดการดัดแปลงเกิดขึ้น นั่นคือให้มีทุกอย่างครบ แต่ไม่จุดเทียน ไม่เปิดไวน์ เพราะไวน์ถือว่าเป็นสิ่งมีนเมา และเป็นข้อห้ามของอิสลาม จากปรากฏการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของ de Certeau (1984 อ้างถึงในสุราริน คุณผล, 2550) อธิบายไว้ว่าวิธีการทำงานของชีวิตประจำวันจุดสำคัญคือ “การกระทำ” และ “วิธีการ” กลวิธีที่เบียดแทรกเข้าไปในพื้นที่ของอำนาจจากฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่า de Certeau มองว่าการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นเรื่องการแย่งชิงและต่อรองความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้กำหนดกับผู้ใช้อย่างไรก็ตามไม่ได้ใช้ความสัมพันธ์ทางเดียว แต่เป็นวงจรของอำนาจที่หมุนเวียนอย่างไม่มีสิ้นสุดในชีวิตประจำวัน

ส่วนพิธีกรรมการแต่งงานของมลายูมุสลิมจึงถูกดัดแปลง และการดำเนินชีวิตหลังแต่งงานบางสถานการณ์จึงมีการข้ามพรมแดนทางชาติพันธุ์ และมีการลดการรักษามรดกวัฒนธรรมเพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

จากการศึกษาพบว่า คู่แต่งงานต่างกลุ่มชาติพันธุ์จะมีการรักษาพรมแดนและลดการรักษาพรมแดนลง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและบริบทของแต่ละสถานการณ์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นกลวิธีในการปรับตัวของคู่แต่งงานข้ามชาติพันธุ์อย่างยืดหยุ่น โดยไม่จำเป็นต้องยึดติดกับหลักการปฏิบัติของศาสนาที่เข้มงวด ทั้งนี้เนื่องจากทั้งคู่ต่างมีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตที่ยืดหยุ่นกับหลักเหตุผลในการตัดสินใจ ผ่านปฏิบัติที่ไม่ต้องการให้เกิดความขัดแย้ง ผู้วิจัยมองว่าเป็นสิ่งที่ดีที่ควรจะหยิบประเด็นเหล่านี้มาสร้างความสมานฉันท์ และเชื่อมโยงสายใยรักให้เกิดขึ้นในครอบครัว และรวมไปถึงการสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งได้โดยให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัว

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเกี่ยวกับปฏิบัติการในชีวิตประจำวันผ่านพื้นที่แต่งงานของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เพื่อให้เห็นถึงปฏิบัติการในชีวิตประจำวันที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

- เกิดถาวา บุญปรากร. (2551) ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้ค้ามุสลิมข้ามแดนปาตังเบซาร์ ไทย - มาเลเซีย. ปรชญาดุษฎิบัณฑิต (โทศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- แพรว ศิริศักดิ์ดำเกิง. (2546) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวมลายูมุสลิมและชาวจีนในย่านสายกลาง จังหวัดยะลา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2549) *องค์ความรู้การวิจัยความสัมพันธ์พุทธ-มุสลิม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในรอบ 49 ปี*. กรุงเทพฯ: ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยศ สันตสมบัติ. (2548) *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริรัตน์ แสงกุล. (2551, มกราคม-มิถุนายน) การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของผู้หญิงชนบท ในเขตจังหวัด. *เอเชียปริทัศน์*, 29(1) หน้า 36-57.
- สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ. (2544) *ฟิกฮฺซุนนะฮฺ เล่ม 1-3*. นนทบุรี: มูลนิธิ อัส - ซิกรอ.
- สันต์ สุวจจรานันท์. (2552) ปัญหาและความรู้ของที่ว่า: ศึกษาจากทฤษฎีว่าด้วยที่ว่าของฮองรีเลอแฟร์บ และมิเชล เดอ แซร์โต. ใน *รัฐศาสตร์สาร เล่ม 3* หน้า 29 - 45.
- สุธาริน คุณผล. (2550, พฤษภาคม - สิงหาคม) เรื่องของชีวิตประจำวัน *รัฐศาสตร์สาร*. 28(2) หน้า 113 - 141.
- เสาวนีย์ จิตต์หมวด. (2535) *วัฒนธรรมอิสลาม*. (พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพฯ: ทางนำ.
- อภิญา เพื่องฟูสกุล. (2546) *อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

- Barth, Fredrik. (1969) *Ethnic groups and boundaries*. Boston: Little Brown.
- de Certeau, Michel. (1984) *The practice of everyday life*. Berkeley: University of California Press.
- Lefebvre, Henri. (2004) *Everyday life in the modern world*. London: Routledge

บุคลากรกรม

- ก๊าะนา (2552, 2 - 3 กันยายน) สัมภาษณ์ที่ร้านน้ำชาหลังตลาดศรีตรัง ถนนปูลณณกันท์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- ก๊าะวาณี (2553, 10 กันยายน) สัมภาษณ์ที่ร้านขายไก่ทอดตลาดศรีตรัง ถนนปูลณณกันท์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- บังเซม (2552, 21 สิงหาคม) สัมภาษณ์ที่ร้านน้ำชาหลังตลาดศรีตรัง ถนนปูลณณกันท์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- บังพจน์ (2553, 8 มกราคม) สัมภาษณ์ที่โรงช้าง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- รัตนา (2552, 22 สิงหาคม) สัมภาษณ์ที่ร้านน้ำชาตลาดศรีตรัง ถนนปูลณณกันท์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- สมชาย (2553, 9 กุมภาพันธ์) สัมภาษณ์ที่โรงช้าง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- สันติ (2553, 9 กุมภาพันธ์) สัมภาษณ์ที่โรงช้าง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- โสภี (2552, 22 สิงหาคม) สัมภาษณ์ที่ร้านน้ำชาตลาดศรีตรัง ถนนปูลณณกันท์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา